

Jindřich Chmelář :

Vrba bledá, *Salix livida* WAHLBG. v Československu

Z katedry lesnické botaniky a fytocenologie VŠZ v Brně

Salix livida WAHLBG. patří mezi rostlinné druhy, které byly doposud neprávem uváděny jako autochtonní na území našeho státu. Pramen informací o původnosti vrby bledé v Československu lze odvozovat od práce JÁVORKOVY (Kisebb megjegyzések és újabb adatok. Bot Közl. 13 : 24—28) z roku 1914. Na základě studia materiálu uloženého v herbáři národního musea v Budapešti autor přehodnocuje řadu floristických nálezů, mezi jinými také sběr slovenského botanika Hazzslinského. Jde o exemplář vrby sebraný na hoře Choč, na místě blíže neudaném, který sběratel sám označuje jako *Salix arbuscula*. Jávorka konstatuje, že jde o *Salix livida* FR., aniž by uvedl důvody, které ho k tomu přiměly kromě tvrzení, že tento druh lze dobře rozeznat podle širokých, vespod sivých listů. O povaze květních orgánů se nezmiňuje, z čehož lze usuzovat, že jde o letní sběr, nedoplňný kvetoucí větévkou.

Je jasné, že jde o nespolehlivě určený materiál, a že došlo pravděpodobně k záměně s druhem *Salix lesiaca* WILLD., jak tomu bylo již v řadě jiných případů. Záměnu s druhem *Salix aurita* L., s kterým vrbu bledou nejsnadněji bychom mohli splést, nelze ve vápencové oblasti Choče předpokládat vzhledem k význačné acidofilii vrby ušaté.

Tento málo věrohodný údaj byl našimi botaniky přejat, a aniž by původní lokalita byla kriticky ověřena, byla vrba bledá, druh specificky vázaný na zrašelinělá, bažinatá místa, nyní hlavně louky, udávána na dalších vápencových vrcholech, a to na temeni Strážova a později i na Klaku v Malé Fatře.

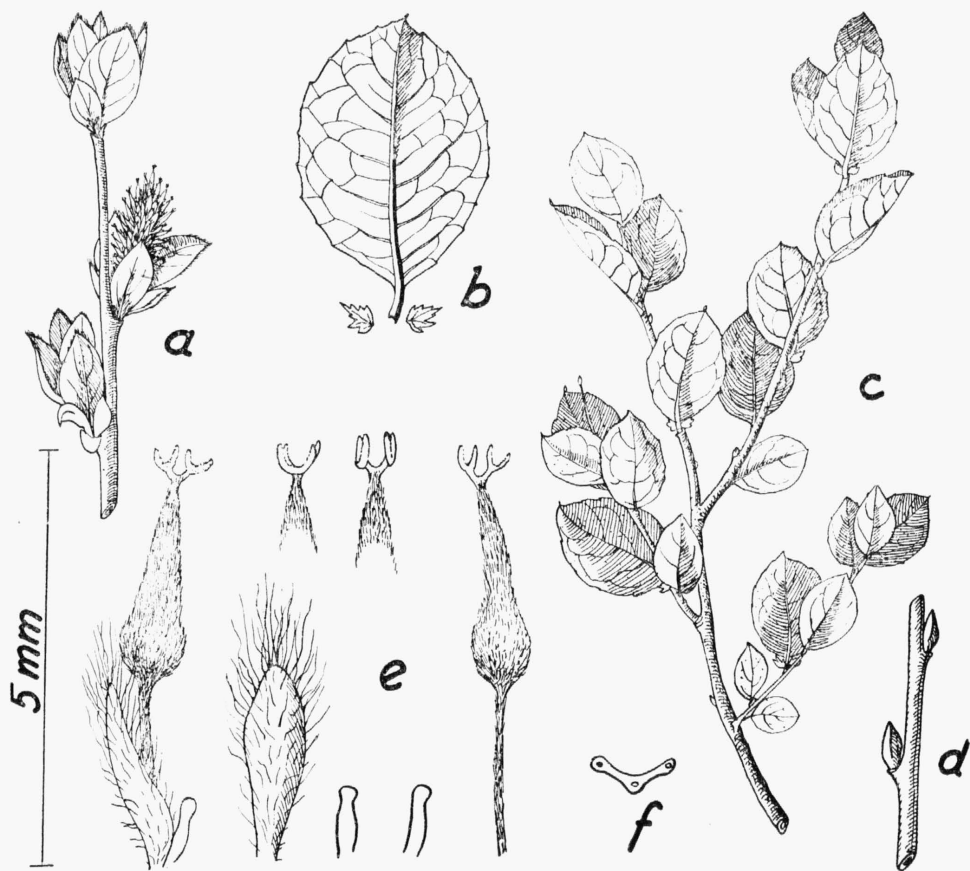
Je zajímavé, že jiný herbářový materiál o vrbě bledé, který je uložen v herbáři katedry botaniky přírodovědecké fakulty Karlovy university v Praze, zůstal zcela nepovšimnut. Jde o sběr levočského botanika Greschika z oblasti Levočských hor z let 1891 a 1922. Některé z těchto položek jsou chybně určené exempláře *Salix aurita* L., jedna položka nicméně představuje skutečně čistý druh *Salix livida* WAHLBG. Jelikož není připojena větévka s květy a materiál proto není úplně průkazný, hledal jsem lokalitu v terénu a to se mi vskutku podařilo.

Salix livida WAHLBG. roste na rašeliništi „Kolihaba“ v Levočských horách u obce Hradisko severozápadně od Levoče. Nadmořská výška lokality činí 846 m, geologický podklad je paleogenní pískovec. Jde o část rašelinné louky v sedle horského hřebene, kde se přirozeně hromadí stékající voda. Neporušená rašelinná louka je vlivem kultivace a odvodnění omezena na rozlohu pouze několika arů při okraji lesního porostu. V zachované mokřadní vegetaci je z ostatních druhů vrb účastna ještě vrba plazivá *Salix repens* L., vrba ušatá *Salix aurita* L. a křížence vrby ušaté s vrbou bledou *Salix aurita* L. *x livida* WAHLBG. Tento kříženec nebyl dříve u nás nalezen.

Čistý druh *Salix livida* WAHLBG. je na lokalitě zastoupen jen několika málo exempláři, které dorůstají výšky 30 až 50 cm. Jednoleté prýty rozeztále větvených keříčků jsou světle okrové až zelené, často červeně naběhlé, hladké, lysé, mírně lesklé. Rovněž pupeny jsou hladké, lysé, lesklé, zřetelně kýlnaté, ve vyzrálém stavu červeně zbarvené. Listy v mládí opatřené řídkými, leskle hedvábitými chloupky záhy po vyrašení olysávají, takže v létě a na podzim jsou naprosto lysé. Jsou v obrysu eliptické až okrouhlé, s okrajem řídce mělce pilovitým, někdy v horní polovině mělce chobotnatě vykrajovaným. List má velmi krátký řapík a krátkou, obvyčejně zkroucenou špičku. Nervatura vespod listu zřetelně ostře ale jemně vystupuje, list je však na líci hladký, nesvraskalý. Navrchu je list zelený, vespod bledý, sivě modrozelený. Vejčité, ostře pilovité palisty dlouho vytrvávají. Dřevo na starších větévkách je opatřeno drobnými, řídko rozmístěnými listami.

Druh rozkvétá současně s rašením listů, na téže lokalitě tedy později než *Salix aurita* L. Jehnědy jsou na basi pokryty několika drobnějšími, obvyčejně celokrajnými listy. K bezpečnému určení je třeba si povšimnout složení pestíkových květů. Jemné, řídké, místy odstále chlupatý pestík je dlouze stopkatý (stopka zdělí pestíku). Medová žláзка sahá do třetiny délky stopky pestíku,

je protáhlá, pod zakulaceným koncem mírně zaškrčená. Podpurná šupina, sahající až ke spodní části semeníku, je křivolace odstále chlupatá s chlupy na spodní části šupiny krátkými, na její špičce delšími. Šupina je celá světle zelená, jen při horním okraji nepatrně tmavší. Čnělka téměř chybí. Dvoulaločná blizna má laloky rozpočené a obloučnaté vztýčené. Světlá podpurná šupina

Obr. 1: Vrba bledá, *Salix livida* WAHLBG. a — kvetoucí větevka, b — list, c — letní větevka, d — větevka s pupeny, e — pestíkový květ a květní části, f — listová jizva.

a vidlatá blizna jsou pro bezpečné určení vrby bledé rozhodující (WAHLENBERG G. : 1820; Flora Upsalensis, p. 330-1 „stigmatē sessili bilobo . . .“). Samotné listy, jakkoliv jsou velmi charakteristické, nelze přece jenom s určitostí odlišit od velmi podobných listů rašelinných zákrsků vrby ušaté.

Všecký dokladový materiál je uložen v herbáři vrb katedry lesnické botaniky a fytocenologie lesnické fakulty vysoké školy zemědělské v Brně.

Posoudíme-li výskyt vrby bledé v Levočských horách z hlediska celkového rozšíření, vidíme, že jde o reliktní lokalitu posunutou značně k jihu od souvislého severského cirkumpolárního areálu. Vrba bledá zasahuje od severu ze středního Polska k našemu státnímu území nejbližší na izolovanou lokalitu u města Góry, 50 km severozápadně od Vratislavy (zde snad již vyhubena). V evropské části Sovětského svazu postupuje areál vrby vledé od severovýchodu až k Břežanům, 50 km jihovýchodně od Lvova. Údaje o dalších lokalitách, položených ještě jižněji (Sedmihradsko, Badensko, Horní Bavorsy) pokládají snad právem někteří autoři za více nebo méně pochybné. Není vyloučeno, že *Salix livida* WAHLBG. bude nalezena i na jiných rašelinných lokalitách reliktního charakteru v severních částech našeho státního území.

Salix livida WAHLBG. in der Tschechoslowakei

Die Angaben über *Salix livida* WAHLBG. in der Tschechoslowakei waren bisher auf Grund einer zweifelhaften Bestimmung von ungenügendem Herbarmaterial (JÁVORKA 1914) unrichtig.

Eine natürliche Lokalität dieser Art wurde von mir in der Slowakei auf dem Hochmoor „Kolibaba“ bei Leutscha gefunden; die Bestimmung der Art konnte auch auf Grund blühenden Materials beglaubigt werden. Ein genaues Bestimmen kann nur durch Beurteilung der weiblichen Blütenstände erfolgen. Die Hauptunterscheidungsmerkmale sind folgende: helle Tragblätter der Fruchtknoten und gabelig geteilte Narben, die aufrecht abstehen. (Fig. 1, c).

Vom Standpunkt der Gesamtverbreitung aus gesehen handelt es sich um einen Reliktfundort, der ziemlich weit nach Süden vorgeschoben ist. Es ist nicht ausgeschlossen, dass die Art *Salix livida* WAHLBG. auch an anderen, reliktscheinenden moorigen Stellen im nördlichen Teil des tschechoslowakischen Staatsgebietes gefunden werden wird.

Zprávy o výzkumu československé květeny

Preslia, zatím jediný časopis Československé botanické společnosti, bude i nadále uveřejňovat nové poznatky o květeně ČSSR. Redakci dochází stále větší počet floristických příspěvků i kratších zpráv o nových nálezech významných druhů. Příspěvky jsou však zpracovány nejružnější formou a mají též různou odbornou úroveň, což vede často k zdlouhavému a pracnému recenznímu řízení a k hlubším zásahům do struktury článků.

Ve snaze pomoci přispěvatelům i recenzentům oddílu „Floristický výzkum ČSSR“ uvádíme několik závazných zásad pro psaní floristických příspěvků. Vycházíme z podnětu prof. dr. A. Zlatníka, který nám zaslal k této otázce cenné připomínky.

1. Floristické příspěvky musí být psány co nejstručněji, nejprehlednější a nejúspornější formou a musí po stránce odborné odpovídat dnešní úrovni botaniky.
2. V rámci floristického příspěvku je možno uveřejnit :
 - a) Nové poznatky o rozšíření a ekologii fytogeograficky nebo indikačně významných druhů.
 - b) Potvrzení výskytu nebo zprávy o zániku již dříve publikované lokality u druhů, které jsou zvláště významné z hlediska ochrany přírody, fytogeografického nebo ekologicko-cenologického.
 - c) Souborné a kritické shrnutí dosavadních nebo nových výzkumů v určitém území (popř. na význačné lokalitě) v ucelené formě; příspěvek musí dát názorný obraz o floristicko-fytogeografických poměrech studovaného území. Méně významné a v celém území časté druhy je třeba uvést v abecedním seznamu bez udávání lokality.
 - d) Kritické taxonomické, nomenklatorické, fytogeografické nebo ekologicko-cenologické poznámky o jednotlivých druzích.
3. V oddílu „Floristický výzkum ČSSR“ mohou být uveřejňovány též regionálně fytogeografické rozborů jednotlivých druhů československé květeny, doložené novým materiálem a dokumentované výstižnými mapami rozšíření.
4. Budou publikovány vědecké aplikace floristických výzkumů v jiných oborech botaniky a pomocných věd (fytoecologii, ekologii, vegetační a fytogeografické rajonizaci, pedologii aj.).

V Preslii nebudou uveřejňovány články všeobecně vzdělávací, i když obsahují sdělení o nových nálezech. Nelze zveřejňovat formální historické úvody, charakteristiky přírodních poměrů území, pokud nejsou součástí odborné